SPRÅKLIG SAMLING

Nr. 4 – 1976

17. ÅRGANG

UTGITT AV LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

I dette nummeret bl.a.:

- Østlandsk formlære
- Grov diskriminering av folkemålet i eksamensoppgave
- Språksosiologien – vår nye allierte
- Er vi i ferd med å bli eit folk av tøffingar?
- Dikt
- Frå siste møtet i Norsk språkråd
- Frå landsmøtet i Landslaget for språklig samling
- Bokmeldinger
- Småstoff

I NESTE NUMMER

skriver bl.a. Hartvig **Sætra** om økopolitikk og språkstrid, Helge **Omdal** om nyere språksosiologisk gransking på Vestlandet og Per P. **Gulbrandsen** om utviklingstendenser i Tønsberg-målet. Dessuten bringer vi et intervju med den engelske språkforskeren Peter **Trudgill.**

Abonner på **Språklig Samling** (kr. 20 i året) eller kjøp bladet i Narvesens bladutsalg (kr. 5 pr. nummer).

SPRÅKLIG SAMLING

Abonnement 20 kroner året
Postgirokonto 1 63 78

Redaktør: Geirr Wiggen
Postboks 80,
2297 JØMNA.

Samling om det folkelige språket

Landslaget for språklig samling har hatt landsmøte i haust. Der blei ordskiftet om landslagets lover og prinsipprogram tatt opp til vurdering. Etter 10. oktober i år må det væra heilt uråd å se Landslaget for språklig samling som anna enn ei entydig og samla folkemålsrørsle.

For på dette landsmøtet vedtok landslaget nye lover og nytt prinsipprogram. § 1, formålsparagrafen, lyder slik: «LSS vil kjempe for språklig samling av det norske folket ved å gi det folkelige talemålet i landet sosial og kulturell oppreising og ved å arbeide for ett samlende norsk skriftspråk bygd på folkemåla i bygd og by, med frihet i ordval og med folkelig uttrykksmåte.»

Dermed har Landslaget for språklig samling gjort opp med det som måtte ha vært av språkteknokratiske drag i fortida. Nå er oppgava: Å få hver og en av oss til å se at dialektene våre er fullgodt språk, fullgodt norsk. Det skal væra slutt på språklig husmannsånd i Norge. Nå må vi slutte å skjemmes over språket vårt og stå målbundne og knefalne for riksmålet. Det er *finheta* og *pengemakta*, det, som taler med den tunga. Nå må vi rette ryggen og ikke væra så små at vi fornekter vår eigen kultur og morsmålet vårt og lefler med snobberiet.

Så får vi stå sammen og kreve bruksrett og respekt for dialektene våre, både i tale og skrift. Har vi noe på hjertet, skal vi si det fritt og trygt, uten å tenke på om vi «snakker stygt» eller «skriver gæli». For det gjør vi ikke! Det er ei mektig *kraft* i det folkelige målet, i bygdefolkets og arbeidernes språk. Det er levendes, det er vårt, og det er ekte og fullgodt norsk. Bruk det!

Og så får det også væra slutt på at «de fine» skal kunne syte og true seg til rettskrivingsendringer i ufolkelig lei. De bryr seg ikke om folkemåla i det heile tatt. Nå har de likevel fått innrømmelse etter innrømmelse, de har fått nesten alt de har krevd, og likevel er de ikke fornøydde. De vil ha *alt* etter sin overklassevilje. Det får væra grenser for å mye vi skal gi etter for finheta og det unaturlige, pripne «sproget» deres. Det er oss sjøl vi målbinder.

Med vedtaka i Norsk språkråd 9. oktober i år har riksmålsfolka greidd å presse skriftspråksutviklinga årtier tilbake, til før 1917 i visse stykker. I femtiåra hylte de opp i protest mot at folkelig språk vant innpass i rettskrivinga etter 1938. Sia den gangen har de arbeidd ustanselig mot folkespråkas rett i skriftspråket. Og myndighetene har vært ettergivende. Nå må vi si *nei* til snik-reaksjonen.

Østlandsk reisning samla i si tid 10.000 østlendinger for østlandsmålas rett. Nå er det tid for *heile* landet å samlas for *all* folketales rett. Slutt opp om Landslaget for språklig samling! Gjør rørsla like mektig som folkemåla er! Det gjelder folkefleirtallets rett til *fri og trygg utfoldelse* i tale og skrift.

gw

NY REDAKTØR

Ny skriftstyrar for Språklig Samling er Ernst Håkon **Jahr.**

Jahr tar over frå årsskiftet etter Geirr Wiggen, som har redigert bladet sia oktober 1975, og som på landsmøtet i haust blei vald til ny leiar for Landslaget for språklig samling.

Stoff til bladet må nå sendas til
Ernst Håkon Jahr
Gabbrovegen 11,
9022 Krokelvdalen.

Større opplag

Både **Språklig Samling** og LSS er blitt oppmuntra av framgangen siste året. Det er blitt merkbart større interesse både for landslaget og samnorsk-politikken og for bladet. Vi har fått nye medlemmer og nye abonnenter.

På møte i Oslo 22. oktober vedtok sentralstyret å auke opplaget på **Språklig Samling** frå 2200 til 2700. Samstundes vedtok det å spre bladet gjennom Narvesens bladutsalg frå nr. 1 — 1977, som tillegg til den abonnementsordninga vi har hatt til nå. Laussalgsprisen blir 5 kroner.

Grafikeren Shannon Brubeck har tilbudt seg å gjøra utkast til ny førsteside på bladet. Motivet til tittelramma vil bli det samme, men formatet og komposisjonen blir ansleis. Poenget er å gi større rom for tekst og bilde på førstesida, som har vært vanskelig å utnytte særlig godt til nå.

ØSTLANDSK FORMLÆRE

Sendt ut fraa nemda for Østlandsk Reisning 1918

Nedafor trykker vi opp et lite hefte som nemda for Østlands reisning gav ut i mai 1918. Det er en liten grammatikk bygd på østlandsmål, ei formlære, som ikke har vært trykt opp sia den gangen. Det må ses i samband med østlandsk reisnings arbeid for abc'er på bygdemål. Den tanken bryter fram igjen i våre dager og gjør denne formlæra aktuell på ny.

Vi sender ut en liten norsk grammatikk bygd paa østnorsk maal. Det er ingen ny «normal» vi har sett op. Men boka skulle væra til litt hjelp for dem som vil bruke østnorske former enten dem skriver landsmaal eller riksmaal. Derfor har vi ofte sett op fleire former jamsis. Former som er mindre brukt, har vi stundom sett i parentes.

Vi har kalla denna boka for «Østlandsk formlære». Men ho har itte med *alt* østlandsmaal. Ho holder seg til det maalet folk talar i Vestfold og Smaalena, i Follo og paa Romerike og saa langt oppi landet som Vinger, Solør og Odalen. Det er flatbygdene paa Østlandet boka er for. Men her bur da mesteparten ta østlendingane, minst 600.000 menneske, saa vi gjør itte altfor mye urett med aa ta detta østlandsnamnet.

Vi har itte gjort grammatikken stor. Vi gaar ut fraa at dem som vil bruke detta heftet, har litt grammatisk kunnskap før; det gjelder bare aa syne østlendingen haassen han skal skrive naar han vil nytte sitt eie maal.

Med en vanlig skolegrammatikk for landsmaal eller riksmaal kann en fylle ut sjøl det som trengs.

Substantiv (namnord).

1. Fraa gammal tid har norsk tre slag eller kjønn ta substantiva; noe sier vi «han» om, f.eks. om *gutten, baaten* eller *staven* (hankjønnsord), noe sier vi «ho» eller «hu« om, f. eks. om *jenta, kua, klokka, skuta* (hokjønnsord), og noe sier vi «det» om, f. eks. om *fjellet, huset, eplet* (slike ord kan vi kalle «det-kjønnsord»).

«Detkjønnsord» blir kalt «intetkjønnsord» paa rm. og «inkjekjønnsord» paa lm.

Hankjønnsorda.

2. *Je har en hest, og den hesten er god, ja han er god for to andre hester, han er den beste ta alle dei hesta(ne) je har hatt.*

Slik som en ser ta denna setningen, bøier vi hankjønnsord som *hest:*

Eintal	*Fleirtal*
en *hest*	to *hester* eller *hestar*
hesten	*hestane* eller *hesta*
en *kubbe*	to *kubber* eller *kubbar*
kubben	*kubbane* eller *kubba*

Slik gaar mest alle hankjønnsord: *arm, baat, dag, kjepp, bakke, time, aure, kjøkkenhage.*

Merk 1. I fleirtal har riksmaal *-er (hester, kubber)*, landsmaal *-ar (hestar, kubbar).* Begge formene er norske og har god grunn i østnorsk maal. Noen hankjønnsord faar *-er* i fleirtal mest paa alle kanter av landet: *bekker, føtter, gjester, menner (av mann), sønner (*av *sonn* eller *sønn), venner* o. fl.. I slike ord har landsmaalet au *-er* i fleirtal.

Merk 2. Paa østlandet sier vi enten *alle hestane mine* (størsteparten av Smaalena og Vestfold) eller *alle hesta mine* (Romerike o. fl.) Slik: *steinane* og *steina, kubbane* og *kubba.* Landsmaalet har *hestane,* riksmaalet *hestene.*

Merk 3. I noen ord har mange bygdemall *a* i eintal au: *en stor beta, den store betan.* I fleirtal: *to store betar, dei beta(ne) var store.* Paa samme maaten ord som *slea, hestehaga, hara.* Baade i landsmaal og riksmaal blir slike ord bøidd som *kubbe.*

Hokjønnsorda.

3. *Vi har faatt ei ny bru. Det er den største brua i bygda. Det er mange bruer over elva, men ta alle dei bruene er vaare den største.*

Hokjønnsorda bøier vi slik som vi har bøidd bru i denne setningen.

Eintal	*Fleirtal*
ei *bru*	to *bruer*
brua	*bruene*
ei *klokke*	to *klokker*
klokka	*klokkene*

Slik gaar mest alle hokjønnsord: *bygd, skaal, seng, ku, kleiv, myr, jente, kone, gate.*

Mrk 1. Tostavingsord som ei *furu* — *furua,* to *furu(e)r* — *furu(e)ne.* Slik gaar i dei fleste østnorske bygdemaal *sulu* (svale), *turu* (tvare), *viku* eller *vyku* (veke), *hoso* (hose) og mange andre.

Sist i vykua kom sulua him te oss.

Merk 2. Noen ord faar «omlyd» i fleirtal: *and — ender, bok — bøker, natt — netter, dotter — døtre, stong — stenger, tann (og tonn) — tenner* o.fl.

Detkjønnsorda.

4. *Han bygde et nytt fjøs. Det var det beste fjøse(t) i bygda. Det var mange fine fjøs i bygda, men alle fjøsa er smaa mot det nye fjøse(t) hass Ola.*

Som *fjøs* bøier vi «detkjønnsorda».

Eintal	*Fleirtal*
et *fjøs*	to *fjøs*
fjøse(t)	*fjøsa*
et *eple*	to *eple* eller *epler*
eple(t)	*epla* eller *eplene*

Slik gaar: *aar, baan, dyr, fat, troll, ord, hjerte, aue, øre, snøre.*

Merk: I *fjøset, eplet* uttaler vi itte noen *t*. Men baade i landsmaal og i riksmaal skal en skrive denna *t*'en, saa kann vi au gjerne skrive'n. I noen bygder i Smaalena hører han til i uttalen au.

Adjektiv (eienskapsord).
Bøining i kjønn og tal.

5. *Det er vrient naar kjerringa er gælen, for da blir vi gælne begge to, sa mannen.*

Hankjønn, hokjønn	detkjønn	fleirtal
rik	*rikt*	*rike*
brei	*brett*	*breie*
ny	*nytt*	*nye*
gammal	*gammalt*	*gamle*
jamn (jemn)	*jamt* (jemt)	*jamne* (jemne)
naken	*nakent* (naki)	*nakne*
gælen	*gælent* (gæli)	*gælne*
vrien	*vrient* (vrii)	*vrine*

6. Et par adjektiv har særskilt form for hokjønn. Det er *liten* og *eien* som gaar slik:

liten	*lita*	*lite*	*(smaa)*
eien	*eia*	*eie*	*ei(g)ne*

7. *Gradbøining.*

rik	*rikere (rikare)*	*rikest (rikast)*
stor	*større*	*størst*

Merk:	*god*	*bere*	*best*
	vond	*verre*	*verst*
	mye	*mer(meire)*	*mest*

Talord.

8. Slik teller vi: ei (ein), to, tre, fire, fem, seks, sju, aatte, ni, ti, elleve (øllev), tolv, tretten, fjorten, femten, seksten, søtten, atten, nitten, tju(g)e, tredve, førr(ti), femti, seksti, søtti, aatti, nitti, hundre, tusen.

Vi bøier *en — ei — et. Han hadde bare en hest, ei ku og et svin.* Vi bruker det ordet framfor et substantiv som «ubunden artikkel». Da hetter det ofte *en — e — et. Han hadde e ku.* Men den fulle forma er i bruk i mange bygdemaal.

Ordenstala er slik: den fysste, andre, trea, fjerde (fjorde), femte, sjette (sette), sjuende, aattende, niende, tiende, ellevte, tolvte, trettende, fjortende osv.

Pronomen.

9. Personlige pronomen.

Je slo meg. Di faar svinte dere aa ta klæa deres. Faa skoa deres og gi dem du.

Dei personlige pronomena har mange ulike former i bygdemaala: Eks. *Svint døkk ag ta klæa daare. Ta skoa doms og gi dom* (Romerike). Vi setter op en del ta dem her.

Nemnef.	Underf.	Eief.:
je (jei)	*me(g)*	
du	*de(g)*	
han	*han, hannom*	*hans (hass)*
ho (hu)	*henner, ho (hu), a*	*hennes*

Boka er hass, gi a til hannom.

Nemnef.	Underf.	Eief.:
vi	*oss*	
di	*dere, døkk (daar)*	*deres, daare*
dem (dom, døm)	*dem (dom, døm)*	*deres, dems (doms)*

Merk: *je, meg, deg* og det refleksive pronomen *seg* blir ofte uttalt *jæ, mæ, dæ, sæ* eller *jei, mei, dei, sei.*

10. Det resiproke pronomen.
hetter *inaen* eller *nann: dem slo inaen.*

11. Eiendomspronomen.

Hankj.	Hokj.	Detkj.	Fleirtal
min	*mi*	*mitt*	*mine*
din	*di*	*ditt*	*dine*
sin	*si*	*sitt*	*sine*
vaar	*vaar*	*vaart*	*vaare*
daar	*daar*	*daart*	*daare*

Merk: *mitt, ditt, sitt* blir ofte uttalt *mett, dett, sett.*

12. Peke-pronomen.

den	*det*	*dei (di)*
denne	*dette*	*desse*
denna	*detta*	*dessa*

Eksempel: Ta ikke *den* hatten, men *denna.* Det er ikke *det* huset, men *detta.*

13. Spørje-pronomen.

Hokke(n), (h)ekken, (h)vem, (h)aa for en,

(h)aa for noen, (h)aa). Spørjeadverb er *(h)aaffer, (h)aassen.*

Eksempel: *Hokke er detta? Hvem er detta? (H)aa for en er det du mener? (H)aa for noen er det som sier det? Nei (h)aa sier du? Men (h)aaffer har du itte sagt det før? Du faar si (h)aassen det har seg.*

14. Relativt pronomen er *som: Det er mange som veit det.*

15.Ubundne pronomen.

Hankj., hokj.	detkjønn	fleirtal
all	*alt*	*alle*
annen (a'n)	*anna (anne)*	*andre (are)*
haar, (h)vær	*haart, (h)vært*	
mang en, mang ei	*mangt et*	
noen	*noe*	*noen*
ingen, inga	*ingenting, ittno*	*inga*

Eks.: *Vi maa paa skolen a'n haar dag. Det er inga raad med det.*

Merk: I hokjønn hetter *annen* ofte *anna.*

Verb.
(Gjerningsord)

16. Verba har *e* i infinitiv: *bite, drive, gripe, bryte, kaste, kjenne, dømme.* Men det er noen som faar *a* i østlandsmaala: *lesa, grava, komma, væra, bæra, gjøra, laga, stela, setta* o. fl. Denne kløivinga har sin grunn i gammalnorsk.

Merk: Riksmaalet skriver *e* i alle ord, og landsmaalet *a.* Men det er bare de vestnorske bygdemaala som saaleis har samme infinitivendingen i alle verba. Den østnorske kløivinga er itte lett aa greie for vestlendingen; for ho har sin grunn i et gammalt tonelag som no mest er lagt bort. Men nordafjells au har dei kløivd inifinitiv, og østlandsmaala taper mye av klangen sin forutta.

17. Svake verb.

1. Aa *kaste,* je *kaster,* je *kasta,* je har *kasta.* Merk. Det er mest vanlig aa si *je kasta steinen* og *je har kasta steinen.* Men i noen bygder hetter det: *je kaste steinen* og *je har kaste steinen.*

Som *kaste* gaar dei fleste svake verba, som: *takke, vente, vasse, lova.*

aa *dømme*	*dømmer*	*dømte*	*dømt*
aa *kjøpe*	*kjøper*	*kjøpte*	*kjøpt*
aa *leva (leve)*	*lever*	*levde*	*levd*
aa *bygge*	*bygger*	*bygde*	*bygd*
aa *dølja (dølje)*	*døljer*	*dølde*	*dølt*

Merk 1. *Dømte* hetter i mange maalføre *dømde.* En faar bruke *d* eller *t* etter talemaalet.

Merk 2. Uregelrette er:

eie	*eier*	*aatte*	*aatt*
legge	*legger*	*la*	*lagt*
spørje (spørja)	*spør(jer)*	*spørte*	*spørt*

3.

tru	*trur*	*trudde*	*trudd* (trutt)
naa	*naar*	*naadde*	*naadd* (naatt)
fø	*før*	*fødde*	*fødd* (føtt)

Slik gaar svake verb som ender med rotvokalen: *saa, gro, ro, bu, sy* o.fl.

Vi har butt i by'n og sytt for Molstad.

18. Sterke verb.

1.

finne	finner	fant (fann)	fønni (finni)
spinne	spinner	spant (spann)	spønni (spinni)
binde	binder	bandt (batt)	bøndi (bindi)
bæra(-e)	bær(er)	bar	børi (bæri)
skjæra(-e)	skjær(er)	skar	skøri (skjæri)
væra(-e)	er	var	vøri (vært)

2.

be	ber	ba(d)	bett
drepa(-e)	dreper	drap(drepte)	drepi
eta(ete, ita)	eter (iter)	aat	eti (iti)
ligge	ligger	laag	liggi (li, løggi)
sitte(-a)	sitter	satt	sitti (søtti)
se (sjaa)	ser	saag	sett

3.

bite	biter	beit	biti
bli	blir	blei (vart)	blitt (vørti)
drive	driver	dreiv	drivi
gli(e)	glir	glei (glidde)	gli-i
gripe	griper	greip	gripi
ri(e)	rir	rei	ri-i
rive	river	reiv	rivi
skrive	skriver	skreiv	skrivi
skrike	skriker	skreik	skriki
slite	sliter	sleit	sliti

ETT FOLKELIG NORSK SKRIFTSPRÅK!

4.

bryte	bryter	braut	bryti, brøti
by	byr	bau	bydd, bø-i
flyte	flyter	flaut	flyti, fløti
fly(g)e	fly(g)er	flau(g)	fly(g)i, flø-i
fyke	fyker	fauk	fyki, føki
fryse	fryser	fraus	frysi, frøsi
klyve	klyver	klauv	klyvi, kløvi
(l)juge	(l)juger	laug (jau)	(l)jugi (jøgi)
skyte	skyter	skaut	skyti, skøti
stryke	stryker	strauk	stryki,strøki

5.

dra	drar	dro(g)	dri-i
fara(-e)	farer (fær)	for	fari, føri
gala(-e)	galer	gol	gali, gøli
grava(-e)	graver	grov,gravde	gravi, grøvi
le	ler	lo(g)	ledd, lett
mala(-e)	maler	mol	mali, møli
slaa	slaar	slo	slaatt, sli
staa	staar	stod	statt, sti
ta	tar	tok	tatt, ti

6.

faa	faar	fekk (fikk)	faatt
gaa	gaar	gikk	gaatt
graate	graater	graat (gret)	graati(greti)
komma(-e)	kommer	kom	kommi
laate	laater	laat (let)	laati (leti)
sova(-e)	sover	sov (svav)	sovi, søvi

19. Presens partisipp: *drikkande(s), uventande(s): Han kom uventandes.*

20. Refleksivforma:

finn(e)s	*fins*	*fans (fantes)*	*funnes (føntes)*
skjemm(e)s	*skjemm(e)s*	*skjemtes*	*skjems*
trengs	*trengs*	*trangs*	*trengs*

Et arbeidersynspunkt på språket

I fjernsynets kulturmagasin **Pan** 5. november 1976 fikk vi et tankevekkende arbeidersynspunkt på språket. Det var Haagen Ringnes og Mette Janson som samtalte med forfatterne Toril Brekke **(Jenny har fått sparken!)** og Otthar Henden **(På helsa løs!)** om arbeiderlitteratur. Til denne samtalen hadde de også invitert en arbeider for å få hans syn på det de to forfatterne hadde skrivi. Vi la merke til en kommentar til språket i de to bøkene. Arbeideren sa det var viktig at det blir skrivi bøker på arbeidsfolks språk. Det er viktig at vårt språk og vår kultur kommer fram, sa han.

Østlandsk reisning.

1. Program.

«Østlandsk reising» det er aa vekke østlendingen til nasjonalt aa kjenne og ære sig sjøl.

Vi maa gli gla i *bygdene vaare,* verne om all god arv ifraa fedrene, i arbeidsliv, husliv, i sed og i tale.

Vi maa reise tanken om at *morsmaalet* her øst er fullgod norsk tale, saa ingen trenger knote, enten det naa er «riksmaal» eller «landsmaal». Østlendingen skal kjenne det som ei ære og ei glede aa eie og bruke maalet sitt, hime og i by'n like godt.

Vi mener at vi paa denna maaten jamner veien til et sams norsk maal. Paa østlandsgrunn, og bare der, kan landsmaal og riksmaal møtes.

2. Organisation.

Programmet for Østlandsk reisning er tatt op av dei 4 store ungdomsfylkingane paa flatbygdene: Romerikes, Vestfold, «Eidsiva» (Smaalena) og «Varden» (Solør, Vinger og Odalen). Formann i arbeidsnemnda er skolestyrer og redaktør Eivind *Berggrav* (adr. Fettsund); næstformann professor Halvdan *Koht,* Lysaker. Dei andre i nemda er: sokneprest Erling *Grønland,* Ullensaker; fru Wilhelmine *Aanrud,* Minne: folkehøgskolestyrer O. *Funderud,* Mysen; lærer G. *Natterud,* Baastad; bankkasserer Hj. *Trolldalen,* Andebu; herredskasserer I. C. *Pindsle,* Sandeherad, bonde Arne *Næss,* Solør; amtsskolestyrer Nils *Sivertsen,* Skarnes.

Et lite meldingsblad som heter «Østlandsk reisning» kan De faa om De sender 1 kr. (gjerne i frimerker) til ekspedisjonen, adr. Fettsund. De kan tinge det paa alle postkontor au.

Til høsten venter vi aa ha ferdig et hefte med østlandske lesestykker.

De ufornøielige kæra

Dæm skriver om mye rart nå fær tia på Vestheim, men det dæm skriver mest om er nå om kvindfælka. Ja, vi stakkars kvindfælka vi skal kritiseres vi. Men je rår dø til de je, gutter at dø itte bryr dø om desse kvinfælka, som dø har så mye å utsetta på. Men forresten så syns je det, je, gutter, at vi kunde få lov å kle oss hossen vi vilde fær dø, ufornøielige manfolk. Vi bryr æss itte nåe om klea døre, enten flika er lang eller stutt i frakken. En åkke det er som har sydd den hel åkke det er en Per en en Pål. Men det er vist ittnå anne dere ser efter, hørst det ut fær. Å, det er dæfær at vi vil væra så fine ate, fær dø skær få nåe å sjå på.

Fær hadde dø itte æs kvindfælka med dø, så trur je itte det vart rar moroa fær dø hel je. Vi fikk nå de beskyldninger au, at vi hadde knat ned åkern, men je tenker dø itte vart så feite og blanke, dø hell, je, hadde dø itte æss tell å kna kakemjølet åt dø.

Men hei, gutter, detta ska bli en annen dans. Sæt om vi begynte å streike, som skik og bruk er nå fær tida når det går fær vidt. Da fekk dø kjøre vatn og kjøre ve aleine da, og da kunde dø leike «Pål sine høner», ner dø itte hadde nåa høner (å leike med). Å, nei gutter! Nå fær dø nukk ta ora døre atenne, viss dø vil beholde æs. Sæt om vi reiste tur bygda dit vi var trygge, da kunde (dø) flakse om her da, som noen are latterskriker og gifte dø med regn og nordavind.

Ærbødigst

Rompetarparens elskerinde

(Utdrag frå ungdomsbladet «Urædd», Kirkenær i Solør, 29/10 — 1922.)

Grov diskriminering av folkemålet i eksamensoppgave

I skoleåret som gikk, underviste jeg i norsk og engelsk på kontorlinja ved en videregående skole her i landet. Det var en hyggelig opplevelse. Mindre hyggelig var det å bla igjennom de ferskeste eksamensoppgavene i norsk som har blitt gitt for kontorlinja. Jeg skal sitere og siden kommentere deler av ei oppgave som fikk det til å gå kaldt nedover ryggen på meg. Den ble gitt våren 1975. Forfatter er ukjent, men ansvarlig organ er Fagopplæringsrådet for handel og kontorarbeid. Les grundig, folkens:

Av Per Paasche Gulbrandsen

«Historien nedenfor er holdt i et sleivete, sjargongpreget språk som passer dårlig til innholdet. Skriv historien om igjen i et korrekt språk uten å forandre det faktiske innholdet.

«For første gang på sånn ca. et halvt dusin år var jeg i kjerka nå om søndan. Det var en kammerat som slo frampå om å bli med. Han er helt Nils etter orgelmussikk av de derre gamle gutta, Bach og Buxtehude og noen andre som jeg ikke huser hva hetter. Når sant skal sies så var det artig og se å høre på organisten. Vi satt oppå galeriet og følte med og jeg ble temelig imponert over den måten han sjonglerte orgelet på. Spessielt var det ei låt av en av dem komponista fra søttenhundreogdentid jeg tente på, så jeg skal være enig med han kompisen min i at kjerkemusikk kan være OK også for vårs yngre.»»

At teksten har drag av sleivete og sjargongprega språk, er det vel ingen tvil om, men noe som ikke blir nevnt i oppgava, er at teksten også rommer en god del dialektformer, og jeg skal her prøve å skille ut noen av de ulike elementene vi møter. Det er forresten ei oppgave som kan være vrien nok, også for en norskfilolog. Men la oss prøve.

«Historia», ei underlig historie, forresten, har altså noen få uttrykk som vi kanskje kunne kalle sjargong. Gyldendals store konversasjonsleksikon sier at sjargong er «ord og uttrykk, særegne for en stand, gruppe el. klikk som vanskelig forstås av utenforstående.» Leseren får sjøl dømme når det gjelder ord som *sjonglerte, helt Nils, søttenhundreogdentid* og *OK*.

Videre finner vi noen uformelle uttrykk som *slo frampå* og *når sant skal sies;* gode norske uttrykk, forresten, så får vi håpe det ikke er dette oppgavestilleren har tenkt på når han sier «sleivete språk»!

Dessuten har teksten en del klare grammatiske og ortografiske feil som feil bruk av *å* og *og* og skrivemåten *temelig, kammerat, galleriet* og *mussikk*. Men er det ikke et visst fellestrekk ved en del av disse skrivefeila? Jo, mange av dem er feil som går igjen i en helt bestemt landsdel i Norge fordi de gjenspeiler denne landsdelens dialekt, nemlig folkemålet innerst i Oslofjorden og landet omkring! La meg i fleng nevne flere målmerker:

a) Første stavelses trykk på fremmedord: *kammerat, mussikk* og *spessielt*. Vi får håpe at vi ikke er nødt til å minne norsklærere om at dette er dialekt og ikke «sleivespråk». Formene er gjennomført i indre østnorske mål og de er fremmede for vestnorsk.
b) Utelatelse av tegn for lyder som er fremmede for dialekten: *søndan, huser, følte med.* Dette er østnorske målformer som kanskje blir brukt av nærmere to millioner nordmenn.
c) Folkemålspronomenet *vårs,* som også er en vanlig østnorsk form.
d) Andre østnorske dialektformer som *hetter, de derre* og *dem komponista.*

Men teksten rommer også folkemålsformer som det er fullt tillatt å skrive, som for eksempel *kjerka* (sidestilt med *kirka/en*) og *gutta,* som er sideform til *guttene.*

Og hva er det så elevene våre blir bedt om å gjøre? Jo, de skal *skrive om igjen i et korrekt språk.* Eksamenskandidaten som sitter i Egersund, skal rette opp en tekst som er et sammensurium av ulike stilarter bygd på en lest av et fremmed lokalmål! Og handelsskoleeleven fra Oslo øst eller Elverum får til eksamen beskjed om at en tekst som i mangt kan minne om det språket han sjøl og hele familien hans snakker, er *sleivete!* Skal en le eller gråte? Hvor har oppgavemakeren vært i hele vår språkhistorie? Hvor har Fagopplæringsrådet for handel og kontorarbeid vært, som har godkjent denne hånen mot norske 17-åringer og dialektbrukere?

Men la oss, før følelsene tar fullstendig overhånd, forestille oss et par innvendinger som forsvar for oppgava: Forfatteren kan si at det

slett ikke var hans mening at *alle* folkemålsformer skulle lukes ut av teksten. En kunne kanskje hevde at når kandidaten gjør dette, er det hans egen vurdering som ligger til grunn. Til det må vi svare: Er det å vente at kandidaten, som gjerne vil være «flink» oppgaveløser og vise at han har skjønt oppgava, vil la tillatte folkemålsformer stå uforandra når det fins en alternativ «finere» form? Hva vil han sette istedenfor den ukorrekte *følte med*? Vil han velge den offisielle formen *følgte med* eller den offisielle formen *fulgte med*? Vil han la *kjerka* stå?

Er det ikke rimelig å vente at elevene våre vil gå systematisk til verks og bytte ut *artig* med *interessant, ei låt* med *et musikkstykke* og *slo frampå* med *foreslo*? Åssen skal det forresten være mulig å evaluere ei slik oppgave? Åssen kan en vurdere en Egersund-besvarelse mot en Elverum-besvarelse? Hvilken kandidat har fordelen, østlendingen eller vestlendingen? Skulle vært *artig* å høre med noen som sensurerte norsk i 1975.

Oppgavestilleren kan til sitt forsvar hevde at rett nok var «sleivete» og «sjargongpreget» noe uheldig valgte ord fra en filologs side, men ideen var at *innholdet*, nemlig sakral musikk og kirkebesøk, ikke passer til den *stilen* «historia» er holdt i. Tja, dette er jo et omstridt spørsmål i norsk språknormering. Mange vil nok være enige i at det ikke passer seg å skrive om å *sjonglere orgelet* eller være *helt Nils etter orgelmusikk*, skjønt hvem er det som definerer normen her? Og når det gjelder mange av de andre folkemålsformene i stykket: Åssen skulle sensorene finne reglene om forholdet mellom innhold og stil i norsk? Vi må gå ut ifra at det skal høre med til fasit å bytte ut *kjerka* med *kirken* på grunn av det høytidelige innholdet. Men da må en kunne spørre: Viss ordet *kjerka* av stilistiske grunner ikke skal brukes om dette huset med spir, når skal vi da bruke det?

Jeg vil til slutt nevne det viktigste ankepunktet jeg har når det gjelder denne oppgava. Det står ingen ting om hva for *sammenheng* «historia» opptrer i. Er det et avisinnlegg? Et privat brev? Hvem er avsender? Hvem er mottaker? Hva er kanalen? Det står ikke engang om det er snakk om en muntlig eller en skriftlig framstilling! Slik teksten står her, er det sjølsagt skriftspråk vi har med å gjøre, men den bærer alle kjente merker på å være et muntlig referat fra en god venn til en annen om en kjerkekonsert, og da blir jo oppgava beint fram *absurd!*

Jeg mener også å ha vist at den diskriminerer dialektbrukerer blant elevene våre, og dem er det av ulike grunner mange av på de ettårige yrkeslinjene. Eksamensoppgaver blir brukt flittig i undervisninga og er med på å bestemme lærestoffet gjennom hele skoleåret. Viss vi ikke er på vakt mot slikt *tull* som jeg har vist et eksempel på, skal det ta lang tid før vi får oppfylt kravet om at skolen skal fremme menneskelig likeverd og likestilling, åndsfrihet og toleranse. Folkemålet er ille nok behandla fra før på de praktiske linjene.

Det er dessuten grenser for hva elevene våre skal bli bedt om å prestere på en varm vårdag!

LSS stør aksjonane for språklig rettferd i skolen

Landslaget for språklig samling stør dei aksjonane som tusenvis av lærarar og elevar/studentar over heile landet sette i verk i oktober i år for å fremje jamstilling mellom bokmål og nynorsk i skolen. Ei slik jamstilling er *lovfest* i Norge, men har til nå ikkje vore anna enn papirvedtak. Knapt 20% av lærebøkene og læremidla i den vidaregåande skolen er å få på nynorsk, og ved dei pedagogiske høgskolane er det enda mindre.

Elevane/studentane har med andre ord ikkje noe reelt val mellom dei to målformene. Grunnen er at styresmaktene ikkje legg tilhøva til rette for parallellutgåver av bøkene til same tid, dvs. dei løyver for lite i tilskott til forlaga.

Sentralstyret i LSS har vedtatt å ta kontakt med Aksjonsnemnda for språklig rettferd i skolen for å ta del i nødvendige tiltak i framtida for at lova blir sett ut i livet.

FRIDA ANDREASSEN ETTF.
SKEI – SURNADAL
★
Kolonial – Kortevarer – Manufaktur

SPRÅKSOSIOLOGIEN – vår nye allierte

Av Tore Unhammer

Språkstriden i Norge har tatt ei ny vending de siste åra. Vi ser det på fleire felter. Folk er blitt meir bevisste når det gjelder dialektbruk, og målrørsla har framgang. Samtidig har riksmålsfolka blitt meir forsiktige. For 20 år sia kunne en Øverland kalle dialektene «sinkenes babbel», mens J. B. Hjort hevda at folkemålsformer i skriftspråket ville være «å opphøye talefeil til norm.» Så frekke tør sjelden riksmålsfolk være i dag.

Hva er så årsakene til denne nye vendinga? For det første står nå nye sosiale grupper fram med økte ressurser, både økonomisk og når det gjelder utdanning. Folk som tidligere godtok det makt-eliten serverte, har nå fått sjøltillit gjennom den økte materielle velstanden og gjennom den raske utbygginga av skolevesenet. Disse tendensene er vel å merke noe som ikke er sær-norsk. Noe lignende har skjedd i f.eks. Spania og Frankrike, der språklig/kulturelle minoriteter har tatt kampen opp mot den etablerte makt-eliten og mot standardiseringspresset. Storbritannia er et annet godt eksempel. De skotske og walisiske nasjonalistene er velkjente, men i tillegg er det nye tendenser blant engelskmennene når det gjelder synet på dialektene. En trenger ikke lenger snakke «Oxford»-engelsk for å bli hallomann i BBC, slik en måtte for noen ti-år sia.

I takt med disse tendensene har det kommet nye tanker innen språkvitenskapen. Det er slutt med den tida da en så enkelte språk (f. eks. latin) som forbildet for alle andre språk, og der noen språk følgelig måtte bli «primitive» og mindreverdige. Samtidig har språksosiologien vist at folks holdninger til språk/dialekter ikke oppstår av seg sjøl, men utvikler seg ut fra maktspråket sine premisser. Disse nye tankene han nådd til Språklig samling au. L.S.S. har hatt ei noe teknokratisk fortid, men som Knut Vikør sier i nr. 1/76, laget var et produkt av den tida det oppsto i, og mangt er endra sia da.

I arbeidet framover må vi utnytte de argumenta moderne språkvitenskap gir oss, og da er det særlig to riksmålsdogmer vi må rette søkelyset mot. Disse to dogma blei greitt uttrykt av K. Wigert, formannen i Riksmålsforbundet, under et møte i Studentmållaget i Oslo: «Ordene må kjempe kampen selv.» Med andre ord, noen språkvarianter er bedre enn andre; ved å fjerne all statlig tvang får vi ei naturlig utvikling, der det beste vinner fram. Dette er et språksyn som bygger på romantiske oppfatninger om språket som en organisme med sine egne utviklingslover, og dessuten, et (språk)politisk syn som er ekstremt liberalistisk, ei laissez-faire-oppfatning som suverent ser bort fra sosiale mekanismer, slik som prestisje og sosial status.

Dette synet står sterkt i motsetning til det moderne språkvitenskap forteller oss. Den dominerende oppfatninga blant lingvister i dag er at ingen språk kan kalles meir fullkomne enn andre: «There are no linguistic reasons for saying that any language is superior to any other» (den engelske språksosiologen P. Trudgill). Alle språk svarer til de behov språkbrukerne har, og når disse behova forandres, så forandres språket tilsvarende. Samfunn som er mindre teknisk avansert har altså ikke meir «primitive» språk. Påstanden om at enkelte språk er meir uttrykksfulle enn andre, holder ikke stikk. Det er riktig nok at ett ord på ett språk kan ha nyanser som en ikke finner et direkte motstykke til på et annet språk. Men slike nyanser kan bli uttrykt ved omskrivninger, tonefall og lignende. At noen språk har større ordforråd enn andre, er riktig nok, men dette uttrykker behova hos de som bruker språket. Norsk er ikke mindreverdig fordi det har færre ord for snø enn eskimo-språk. Om et språk trenger nye ord for nye begreper, kan slike ord lages av heimlig rot (jamfør engelsk: know-how, off-shore) eller ved lån fra andre språk.

På samme måte er det umulig å si at en talemålsvariant (f. eks. talt riksmål) er meir uttrykksfull eller logisk enn andre varianter: «There is no linguistic evidence whatsoever for suggesting that one dialect is more «expressive» or «logical» than any other» (Trudgill).

Norske dialekter har ingen uoverkommelige grammatiske forskjeller, og alt som kan sies på en talemålsvariant, kan bli like godt uttrykt på en annen variant. Fordommene på dette feltet har jo ellers vært meir utbredt i andre land enn i Norge, og særlig i den engelsktalende verden har lingvister gjort en innsats for å

klare opp i begrepene (f.eks. William Labov: The Logic of Non-standard English).

Språkvitenskapen viser altså at det ikke finnes lingvistisk grunnlag for å kalle noen språk/dialekter stygge eller ukorrekte. Språksosiologien viser de sosiale mekanismer som bestemmer folks språkholdninger. Språkvarianter som brukes av grupper med høg sosial status blir vurdert som riktige og gode, nettopp på grunn av at disse gruppene har høg status. Et par eksempler: 3. person fleirtall heiter på bokmål «de». På østnorsk folkemål heiter det «dem», «døm», «dom», som blir vurdert som ukorrekt. Men på svensk er det nettopp forma «dom» som er den korrekte. Går vi til engelsk finner vi et annet godt eksempel i slike ord som «car», «cart»: På «korrekt» britisk-engelsk uttales disse orda uten -r-. Mange engelske dialekter har -r- i disse orda, og blir følgelig sett på som ukorrekte og litt komiske (og blir utnytta som revy-objekt). Men går vi til USA, finner vi akkurat det stikk motsatte der. På «korrekt» amerikansk-engelsk må r-lyden uttales i de nevnte orda, og amerikanske dialekter uten denne uttalen (f. eks. Brooklyn- og Sørstatdialektene) blir sett på som ukorrekte og litt komiske. Det er sannelig ikke så greitt.

Som vi ser gir språkvitenskapen oss ei rekke gode argument på hånda. Nå gjeld det å nytte ut disse argumenta i mot den lettvinte positivismen riksmålsfolka står for. Det har kommet bevegelse i Landslaget for Språklig Samling. Det nye prinsipprogrammet viser at en er på rett vei.

Før språket

Av Ketil Gjessing

Før språket
var alt ekte,
regnbuen
den eneste analyse.

Integritet
er bare for dyr.

Blant alle imperialismer
nå en ny:
sjimpansene,
hittil redda av stive stemmeband,
lærer i dag døvespråk,
lirkes til å anamme våre løgner
eller skape sine egne.

Hvert ord er en løgn
(som også disse).

Er vi i ferd med å bli eit folk av tøffingar?

Av Leif Egerdal

Nyleg las eg ei historie om ein bestefar som sa til ei småjente: «I gamle dagar sa vi ikkje «morn, morn» i tide og utide når vi helsa på grannar, kjente, skyldfolk og vener, men vi sa sjølvsagt «god morgen» når det høvde og «god kveld» når det høvde. Om du vil gjera det same, må eg få vite korleis det går.

Det vil eg gjerne, tenkte jenta, fordi ho syntest det var så naturleg når morfar sa «god dag» når han kom på besøk i staden for berre å helse «morn». Då jenta gjekk eit ærend same kveld, trefte ho først læraren borte i vegen. Ho stilte seg i vegkanten og helsa så vakkert ho kunne «god kveld». «Morn!» svara læraren. Lenger borte i vegen fekk jenta augo på presten. Han veit nok å svare slik bestefar ventar, tenke jenta, og sa «god kveld«. «Hei!» ropte presten.

I denne historia er læraren og presten ein spegel av si eiga tid. For det første har folk flest så lite om tid. Dei gamle måtane å helse på er så å seie «rasjonalisert» bort. Folk i høghus, blir det sagt, er framande for dei næraste grannane sine. Skal tru om det ikkje snart er slik i dei vanlege tettstroka og. Men endå om ein ikkje har tid til å slå av ein prat over hekken, hagegjerdet, på vegkrossen eller utanfor butikken, skulle ein tru det var tid nok til å helse skikkeleg. Nei, var det likt seg —. Kven seier «god morgon», «god dag» og «god kveld» no til dags, langt mindre «farvel»? Jau, det fins enno folk som held fast på dei gamle gode helsingane, men dei er snart berre for heimfødingar å rekna. Dei er i alle høve ikkje «up to date», for no hastar dei fleste av oss av garde til jobben eller til dei store varehusa og ropar ut som i ørske til folk vi trur vi kjenner, «morn, morn», eller «hei» eller «ha det». Det er så tonelaust og meiningslaust som det kan bli. Det er eit formspråk, ikkje for eit kulturfolk, men for ein hop tøffingar.

Vi som hugsar tilbake til livet på landsbygda føre siste verdskrig, veit at folk flest hadde god tid til å prate saman, ikkje berre om ver og vind, men om livsens lagnad i det heile, og at dei fleste visste korleis dei skulle nytte dei gode norske helsingane på ein naturleg måte. Kan hende var det slik i byane og, — ikkje veit eg, enda om det franske «adjø» då var by-utgåva av det norske eller nordiske «farvel». Den gongen kunne folk og vise kvarandre vørnad ved å seie «Signe arbeidet» eller «velsigne arbeidet» anten det var skrivararbeid eller arbeid attom plog og harv, ved bakaromnen eller stoppekorga. Og kom nokon inn medan husfolkene sat ved bordet og åt, sa folk flest «signe maten».

Går du bort til grannen din som spar i hagen eller byggjer hus og seier «signe arbeidet», vil du truleg bli sett på som ein raring.

Sant å seie er det i dag heller langt mellom kvar ferdamann eller -kvinne som «kjører frem gjennom strålefryd», som Bjørnson seier, og helsar «god dag» med godt mot. Nei, no til dags køyrer vi fram på anna vis, og rullar vi ned bilvindauga for å seie fram ei helsing, så blir det gjerne berre «morn» eller i verste fall «mornings» slik somme seier når dei trur dei skal syne ekstra stor vørnad.

Vi lever i fjernsynsalderen, må vite, og ingenting har som radio og fjernsyn vore med og gjort oss til eit folk utan skikkeleg omgangskultur når det gjelder å helse. I dei siste tretti åra har nemleg NRK ikkje berre teke over mykje av kontakten mellom generasjonane, men institusjonen har og vore med på å rive ned eller eliminere naturlege ord og uttrykk som lenge har skapt naturleg kontakt mellom menneskje i heim og samfunn.

Eller er det framleis nokon i NRK som seier skikkeleg «god natt» til dei små når barneprogramma er slutt? Og er det nokon som helsar «god morgon» etter gamal norsk skikk og bruk? Stort sett er det heller slik at skodespelarar, forfattarar og andre som har med barneprogram å gjera, formidlar det eg tør kalle ein «ferniss-kultur» frå landsende til landsende, — frå dei urbane stroka og heilt fram til den øvste fjellgard og den ytste stova der hav og holmar møtest. Endå om haustmørkret står svart kring husnovene og regnet piskar glasa mot natta, kan ein høyre «kulturberarar» seie — ikkje «god natt», men «morn, morn, morn»! Dei som sit attom skjermen og helsar norske barn og norsk ungdom kvar ettermiddag, er ikkje stort betre. Dei seier «morn» eller helst «hei», og når det er tid å seie godnatt til dei minste, så kjem det att: «Hei» eller «morn igjen».

Det er desto meir triveleg når det av og til kjem ein meterolog på skjermen utpå kvelden og helsar «god kveld» til dei vaksne.

Det er på denne bakgrunn eg har stilt spørsmålet om vi er i ferd med å bli eit folk av tøffingar. Eg har ikkje med det sagt uavkorta «ja» til spørsmålet. Vi vil neppe bli tøffingar i den forstand at vi kjem til å gå skrålande og omsynslause gjennom livet, og heller ikkje vil det bli skort på «takt og tone» i videste meining. Men eg er redd for at mange unge kan bli «tøffingar» i ei anna tyding, nemlig apatiske i høve til medmenneske, utan vilje og evne til å helse skikkeleg, til å syne godvilje og fin framferd.

Dette heng i hop med livsstilen i tida, og «Noregs største barnevakt», fjernsynet, har så å seie som føresetnad at vi så lenge vi berre er opptekne med å stirre på skjermen, er målløse individ utan naturleg kontakt med andre. Korleis kan med andre ord barn og ungdom lære samtale og heimleg samkjensle om dei ikkje lærer å slå av fjernsynet og oppleve sanninga i orda frå Håvamål: «Mennesket er menneskets glede»?

Det er heller ikkje berre eit spørsmål om korleis NRK påverkar dei unge, men meir eit spørsmål om den rolle heimane spelar og om skolen held mål når det gjeld å lære dei unge fin framferd og naturlege måtar t.d. å helse på. Er det noko sanning i det somme barn orsaker seg med når dei ikkje helsar på lærarane, at lærarane slett ikkje helsar igjen? Er også vi lærarar i ferd med å gli inn i hopen av umælande «tøffingar» i høve til elevane våre?

Det er somme som i ei viss tyding talar om «nivåsenking» i skolen. Det trur eg er heller liten grunn til å tala om. Då er det etter mi meining større fåre for nivåsenking i den forstand at det etter kvart kjem til å skorte på gode formelle vanar som t.d. å helse til rette tid og på ein naturleg måte eller å vise vørnad, godvilje og fin framferd. God folkeskikk er ikkje pensum i norsk skole, har vel heller aldri vore det, men fram til våre dagar har det likevel gått som ein raud tråd gjennom samvere og opplæring i skolen. No er eg redd for at denne tråden etter kvart er blitt tynnare. Eg har derfor hug til å spørje: Er det kan hende turvande at lærarane tek til å helsa først. Er det då ein eller annan elev som er så apatisk at han eller ho ikkje svarar, då er det i alle høve tid til å ta tilhøva opp i lærarråd eller i ein plan for ei godviljeveke eller ein aksjon «fin framferd».

Det er dei unge sjølve som til sjuande og sist tapar på at dei ikkje bryr seg om vanleg folkeskikk eller ikkje lærer å te seg eller helse i det minste. Det kostar så lite å vera høfleg, men det fortel desto meir både om hjartedanning og kultur. Ingen er heller for stor til å vise godvilje og fin framferd, men mange er for små . . .

HAUSTMØTET I SPRÅKRÅDET

På møtet i Norsk språkråd 9. oktober 1976 blei det fatta en del viktige vedtak.

Når det gjelder rettskrivinga rådde et flertall i *bokmålsseksjonen* myndighetene til å tillate endinga *-en* i bestemt form entall av alle hokjønnsord ved sida av *-a*. Likeins at *-ene* blir tillatt flertallsform i alle intetkjønnsord ved sida av *-a*. Seksjonen rakk ikke å drøfte andre deler av bokmålsrettskrivinga enn substantivbøyinga.

Læreboknormalen bør ikke endres vesentlig, var seksjonens flertallssyn. I plenum vedtok språkrådet å rå til å la læreboknormalen gjelde lærebokforfattere og offentlige tjenestemenn. Alle i nynorskseksjonen og 9 (av 19) bokmålsrepresentanter rådde til at den også burde gjelde NRKs meldingstjeneste. (På LSS' landsmøte dagen etter vedtok landsmøtedeltakerne et framlegg frå Einar Tønnessen, som gav uttrykk for at myndighetene skulle oppmodes om å la læreboknormalen gjelde også for meldingstjenesta i NRK, sia et flertall i rådet hadde ment det. LSS har sendt ei slik oppmoding til kirke- og undervisningsministeren.)

LSS-representanten i bokmålsseksjonen, Ivar *Grotnæss*, og Geirr *Wiggen* (som er oppnevnt av Stortinget) var blant dem som stemte for at det ikke skulle gjøres store endringer i bokmålsrettskrivinga nå. Wiggen holdt i et innlegg fram det urimelige i at det var riksmålsfolkas saker som så ensidig fanga rådets interesse. Det mindretallet som har riksmål som morsmål er i regelen sosialt vel stilte, og de har alt den tryggheten det gir å se sitt eige språk brukt i skrift til daglig, var Wiggens syn. Han bad rådsmedlemmene vende interessa mot det folke*flertallet* som ennå i stor grad skjemtes over målet sitt og ikke turte bruke det fritt, bl.a. fordi det ikke hadde funni heimel i skriftlig språk ennå. Det måtte være ei viktig sak for språkrådet å syte for at folkemåla vant større rom i begge skriftspråka, mente han.

Ernst Håkon *Jahr* var representant for LSS i *nynorskseksjonen*. Der kom det fram til dels sterk kritikk av fagnemnda fordi det syntes som om nemnda bevisst trenerte en del saker rådet skulle ta stilling til. Særlig gjaldt de spørsmålet om å tillate bruk av forma *Norge* i nynorsk, enten som jamstilt med *Noreg* eller som sideform. Jahr tok og opp spørsmålet om endinga *-er* i presens av sterke verb, som nemnda flere ganger er blitt spurt om.

Seksjonen tok for seg 1) en del enkeltord frå ei liste som Magne *Aksnes* i si tid hadde sendt inn, 2) spørsmålet om å jamstille pronomena *me* og *vi* (i dag er *me* sideform), og 3) Noreg/Norge-spørsmålet.

Det var stor skepsis i seksjonen når det gjaldt ordformene i lista frå Aksnes, og fagnemnda blei bedt om å gå varsomt fram i ei eventuell tilråding til neste rådsmøte.

Det var særlig de mer målkonservative som ivra for å jamstille *me* og *vi*, men samstundes argumenterte de for ikke å løse opp normalen ved å ta inn nye former (f. eks. *Norge*). Flere representanter pekte på at det var inkonsekvens i synet her. Ellers blei Noreg/Norge-spørsmålet lite avklara. Nemnda skal arbeide videre med saka, som den har gjort i tre år nå. Else *Myklebust* (NRK) og Arvid Torgeir *Lie* (Forfatterforeninga) og *Jahr* bad om at denne saka måtte bli avgjort raskt. De hadde ikke noe tru på at det kunne skaffes nye argument i denne saka.

Det var ellers stor interesse for LSS i nynorskseksjonen, særlig på bakgrunn av framlegga til nytt prinsipprogram for LSS og hva det kunne få å si for den stillinga LSS ville ta til de spørsmåla som kommer opp i nynorskseksjonen. Jahr gjorde det klart at dersom hans syn vant fram på landsmøtet i LSS, (noe det i hovedsak gjorde dagen etter), ville det heretter ikke bli aktuelt å arbeide for ei skriftspråkssamling av bokmål og nynorsk gjennom tekniske rettskrivingsløsninger.

Ny medlemskontingent og abonnementspris

Medlem- og bladpengene i Landslaget for språklig samling har liggi svært lågt i mange år. Vi har vært glade for det.

Men nå greier vi ikke utgiftene lenger med så små inntekter. Det er særlig kostnadene ved trykking og utsending av bladet som har stigi. Dessuten har samnorsktanken og LSS fått ny vind i segla. Derfor vedtok landsmøtet 10. oktober i år å sette i gang tiltak for å styrke den lokale aktiviteten i laget. Det vil vi basere på dugnadsinnsats i stor grad, men det er ikke til å komme ifrå at det også vil merkes på pungen, gjennom økte portoutgifter og penger til kontorutstyr.

Med alt dette i tankene vedtok landsmøtet å legge på bladpengene til 20 kroner i året og medlemskontingenten til 30 kroner (20 kroner for skoleelever). Medlemmene vil framleis få bladet gratis.

Det er ikke med glede vi legger på blad- og medlemspengene. Men vi skulle likevel tru at det er ei rimelig penge for 80—100 sider aktuelt lesestoff i året og ei beskjeden støtte i striden for å reise vørnaden for de folkelige talemåla og gi den ett samlende uttrykk i skriftspråket. Det er å legge forholda til rette for større sjølkjensle og handlefrihet for storparten av folket.

PENGER FOR 1976

Det er ennå noen medlemmer og abonnenter som ikke har betalt for 1976!

Det gjør økonomien vår usikker.

Vær snill å betale snarest råd! Landslaget og bladet trenger hvert øre i det arbeidet det gjør for reisinga av folkemåla og det samlende, folkelige skriftspråket.

Betal til LSS, postgirokonto nr. 16 378, boks 636 Vika, Oslo 1.

LSS-LANDSMØTET

Søndag 10. oktober i år holdt Landslaget for språklig samling landsmøte. Dette landsmøtet var litt spesielt, for så vidt som det kom alt året etter forrige landsmøte. Landsmøteperiodene bruker å væra på to år.

Men denne gangen syntes sentralstyret at det var nødvendig å kalle inn til landsmøtet såpass snart for å få stadfesta eventuelle endringer i lovene og prinsipprogrammet for LSS. Gjennom heile den siste landsmøteperioden har ulike langsmedlemmer vært med på å drøfte disse sakene. Det var kommi fram ulike syn på endringsforslaga, men det var likevel viljen til å slå fast ei klar folkemålslinje i lagsarbeidet som dominerte. Dermed var også behovet for et landsmøte til stades, så formelle vedtak kunne gjøras.

På landsmøtet blei først regnskapet lagt fram til godkjenning. Det er for øvrig lagt fram i nr. 3/76 av dette bladet. Johs Fosså hadde revidert regnskapet og funni det i orden. Landsmøtet hadde ingen innvendinger og godkjente det samrøstes.

For neste år vedtok landsmøtet å sette opp medlemskontingenten til 30 kroner (20 kroner for skoleelever), og bladprisen til 20 kroner.

Av årsmeldinga, som Magne Aksnes la fram, kan det nemnas at bladet har fått mange nye abonnenter siste året, og Wiggen blei takka for redigeringsarbeidet. Likeins blei det nemnt at litteraturprisutdelinga i våres (til Stein Ove Berg) hadde fått bra pressedekning. Ellers hadde en merka seg at samnorsksynet var kommi stadig bedre fram i offentlig ordskifte forskjellige steder i landet, både frå lagsmedlemmer og andre.

Geirr Wiggen og Ernst Håkon Jahr refererte frå haustmøtet i Norsk språkråd. Det er omtalt på en annen plass i dette bladet. Etter referata blei det et ganske livlig ordskifte om hendingene i språkrådet, om åssen en skulle tolke de rådsvedtaka som blei gjort. Stort sett blei de tolka negativt, men ikke alle var like pessimistiske for folkemålas framtid etter riksmålsinnrømmelsene nå i haust. Landsmøtedeltakerne var enige i at lokalsamfunna nå måtte væra viktigere arbeidsfelt for LSS enn språkrådet. Det er om å gjøra å styrke sjøltilliten til eigen målbruk blant folk.

Prinsipprogrammet og lovene.

Ernst Håkon Jahr hadde utforma framlegg til *lover* for LSS. Dette framlegget blei vedtatt samrøstes med bare ubetydelige endringer. Lovene er trykt på s. 14 her i bladet.

Som leseren vil se, er det kommi en god del nytt i forhold til de gamle lovene. Formålsparagrafen er tatt ut og flytta over til prinsipprogrammet. Det er kommi med at landslaget gir ut bladet *Språklig Samling.* Landsmøtedeltakerne kan ikke lenger melde seg inn «i døra» og få stemmerett, men må ha vært medlemmer i minst 3 måneder. Ellers ser en at tillitsverva har fått kjønnsnøytrale nemninger. Dessuten er sentralstyret utvida med ett medlem. Endelig er det lovfesta åssen prosedyren skal væra ved endringer i lover og prinsipprogram.

Under ordskiftet om *prinsipprogrammet* kom det for dagen reell uenigheit. Det stiden gjaldt, var i hovedsak om talemålets prioritet: Skulle det samnorske skriftspråket byggas på de folkelige talemåla eller på skriftspråkstradisjonene? Alle var enige om at omsynet til talemåla måtte væra med, men et fleirtall fant det unødvendig — og galt — å prinsippfeste at samnorsken skal byggas på skriftspråka og. Det gikk ikke an å late som skriftspråka ikke var der, meinte fleirtallet, men det er talemåla det samnorske skriftspråket skal avspeile, representere og støtte, ikke foreløpige og utilfredsstillende stadier i norsk skriftspråkutvikling.

Det viste seg å væra uråd å nå fram til enigheit i denne saka, og landsmøtedeltakerne fant det rett å gå til avstemning over formålsparagrafen. Det forelå et alternativ som Wiggen hadde utforma etter oppmoding frå sentralstyret, og som hadde Jahrs tidligere framlegg og merknadene til det til grunn, — og et anna frå Aksnes. Fleirtallet gikk med god margin inn for det første, som klart viser talemålas prioritet og som ikke gir rom for noen teknokratisk tolking av samnorskpolitikken.

Etter at landsmøtet hadde vedtatt ny formålsparagraf (se leierartikkelen), gjorde det samtidig vedtak om å overlate til sentralstyret å utforme resten av prinsipprogrammet i overensstemmelse med formålsparagrafen og legge det fram på et ekstraordinært landsmøte til våren. Men det er klart at de vedtaka som alt er fatta, betyr meir enn ei justering av prinsipprogrammet til LSS. De innebærer ei *omlegging* av landslagets politikk. Organisasjonen står ikke lenger med en fot i folkemåla og en fot i språkteknokratiet. Nå er den fullt og helt en folkemålsorganisasjon.

Nye tillitsfolk.

Landsmøtet valte en del nye tillitsfolk. 3 frå det gamle sentralstyret gikk over i landsstyret sammen med alle vararepresentantene til sentralstyret, og det kom inn 4 nye i sentralstyret. De nye styrene og nemndene ser slik ut:

Sentralstyremedlemmer:
Leier Geirr Wiggen, Elverum.
Nestleier Ola Halvorsen, Skien.
Kasserer Ivar Hundvin, Drammen.
Skriftstyrer Ernst Håkon Jahr, Tromsø.
Styremedlemmer: Reidunn Guldal, Oslo.
Torun Gulliksen, Oslo.
Thomas Hoel, Oslo.
Knut Western, Kongsvinger.

Varamedlemmer til sentralstyret:
Olav Røsset, Oppegård
Tore Unhammer, Nesodden
Lars S. Vikør, f.t. Nederland

Landsstyremedlemmer:
Magne Aksnes, Bergen
Leif Egerdal, Tune
Johs Fosså, Nittedal
Ivar Grotnæss, Oslo
Per Paasche Gulbrandsen, Porsgrunn
Alfred Kvalheim, Oslo
Egil Røssaak, Ålesund
Jakob Skauge, Eidsvoll
Lars Sødal, Lørenskog
Einar Tønnessen, Vågsbygd

Varamedlemmer til landsstyret:
Halvor Dalene, Bø i Telemark
Vidar Guldal, Oslo
Gunnar Horverak, Jessheim
Vidar Jetne, Oslo
Olav Langeland, Skien
Torbjørn Omholt, Skien
Tomas Refsdal, Rjukan
Leif Roksund, Skien
Rakel Seweriin, Oslo
Brynjulf Tangen, Kyrksæterøra

Landsmøtet valte disse til *valnemnd:*
Torun Gulliksen
Ola Halvorsen
Ivar Hundvin

Johs. Fosså blei enstemmig gjenvalgt til *revisor.*

Landsmøtet var samstemt om å sette kreftene inn for å aktivisere medlemmene i lokallag der det er medlemsgrunnlag for det. Det blir ei av hovedoppgavene for landslaget i den nærmeste tida.

Ekstraordinært landsmøte kan ventas på seinvinteren 1977.

NYE LOVER for Landslaget for språklig samling

På landsmøtet i Landslaget for språklig samling 10. oktober i år blei det vedtatt nye lover for landslaget. Vi gjengir dei nye lovene nedafor:

§ 1. Formålet til Landslaget for språklig samling (LSS) går fram av det prinsipprogrammet som er lovlig vedtatt i organisasjonen. LSS er partipolitisk uavhengig.

§ 2. Dei som deler det synet på språksaka som LSS hevdar gjennom prinsipprogrammet sitt og som betaler medlemskontingent, kan bli medlemmer, direkte eller gjennom lokallag.

§ 3. LSS gir ut bladet Språklig Samling. Bladet kjem normalt ut fire gonger for året. Landsmøtet eller landsstyret fastset abonnementsprisen på bladet. Skriftstyraren er ansvarlig overfor landsmøtet.

§ 4. Landsmøtet er øvste organet i organisasjonen. Normalt skal det vere landsmøte kvart anna år, men sentralstyret kan kalle inn til landsmøte oftare. Dersom minst 50 medlemmer krev det, skal det haldast ekstraordinært landsmøte. Alle som har vori medlem i organisasjonen i minst 3 måneder og som har betalt kontingent, kan delta på landsmøtet.

§ 5. A. Landsmøtet vel ti medlemmer med varafolk som saman med sentralstyret dannar landsstyret. I ein landsmøteperiode er landsstyret øvste organ i organisasjonen.

B. Landsmøtet vel eit sentralstyre med slike medlemmer: Leiar, nestleiar, kasserar, skriftstyrar og fire styremedlemmer. Til sentralstyret skal det veljast tre varamedlemmer, helst blant dei som sit i landsstyret eller er varafolk til landsstyret.

C. Landsmøtet vel valnemnd med 3 medlemmer.

D. Landsmøtet vel representantane til LSS i Norsk språkråd.

E. Landsmøtet fastset prinsipprogrammet til organisasjonen. Endringsframlegg til prinsipprogrammet kan vedtakast med simpelt fleirtal, men må først vere lagt fram til drøfting i bladet.

F. Landsmøtet fastset medlemskontingenten.

§ 6. Landsstyret er vedtaksført når minst åtte medlemmer er til stades, sentralstyret når minst fire medlemmer er til stades. Sentralstyret er ansvarlig for at protokoll frå møta i landsstyret og sentralstyret blir sende til medlemmene og varamedlemmene i sentralstyret og landsstyret. Merknader til protokollen må ein sende til referenten innan 14 dagar, elles er protokollen godkjend.

§ 7. Framlegg til endringar i lovene krev 2/3 fleirtal på landsmøtet for å bli vedtatt. Framlegg om oppløysing av organisasjonen må ha 2/3 fleirtal på to etterfølgjande ordinære landsmøte for å bli vedtatt. I begge høve skal framlegga først vere lagde fram til drøfting i bladet.

FORMÅLSPARAGRAFEN I DET NYE PRINSIPPPROGRAMMET FOR LSS

Det 13. landsmøtet i Landslaget for språklig samling har vedtatt denne formålsparagrafen for LSS:

Landslaget for språklig samling vil kjempe for språklig samling av det norske folket ved å gi det folkelige talemålet i landet sosial og kulturell oppreising, og ved å arbeide for ett samlende norsk skriftspråk bygd på folkemåla i bygd og by, med frihet i ordval og med folkelig uttrykksmåte.

Vær med å reise folkemåla!

Meld deg inn i Landslaget for Språklig Samling!

BØKER

Innkomne bøker:

Redaktøren har vendt seg til forlaga og bedt om å få tilsendt skjønnlitterære bøker med ei folkeleg språkform. Slike bøker vil bli meldt i tida framover, enten som egne bokmeldinger eller i form av oversiktsartikler.

Noveller fra Arbeidermagasinet

Pax forlag har nå gitt ut ei samling med noveller fra Arbeidermagasinet. Samlinga er valgt ut av Irene Iversen, og hun har og skrevet et etterord der hun gir en historisk oversikt over hva Arbeidermagasinet var, og hva det stod for.

Samlinga inneholder noveller fra 1931 til 1940, de fleste av dem fra de siste fem åra av perioden. Dette 10-året er kanskje det mest interessante i Arbeidermagasinets historie. Det var i denne tida det arbeidde seg fram til en plass i norsk kulturliv, og det var i denne tida bladet hadde sin klareste profil og sosialistiske målsetting. Etter ei overgangstid blei Nils Johan Rud den drivende krafta i arbeidet med bladet. Irene Iversen peiker i sitt etterord på to utviklingslinjer som er representert i novellestoffet i Arbeideermagasinet i denne perioden. Den ene linja viser stigende litterær kvalitet; fra noveller av ofte mer ukjente forfattere og mye av det vanlige ukebladsstereotype stoffet går bladet over til å bli et litterært ansett organ der mange kjente forfattere sender inn bidrag.

Samtidig foregår det en politisk utvikling i bladet parallelt med utviklinga i Arbeiderpartiet og den sosialistiske rørsla i Norge. Arbeidermagasinet blir mindre politisk orientert i denne perioden. Likevel er Arbeidermagasinet ei viktig kjelde til å forstå den norske arbeiderrørslas kulturelle og ideologiske utvikling i mellomkrigstida.

Det er vanskelig å trekke fram noen enkelt novelle i ei slik samling der så mange forfattere og ulike novelletyper er representert. Men det er heller ikke som ei enhetlig novellesamling denne boka er interessant, men som et historisk dokument. Derfor er det også positivt at de opprinnelige illustrasjonene er beholdt, og at det dessuten er klipt inn annonser og annet stoff som gir tidskoloritt.

Stoffet i novellene bærer ellers preg mer av dagliglivet til småfolk og arbeidere på landet og ved sjøen enn fra reint industri-arbeidermiljø. Interessant er det at en del noveller tar sitt stoff fra konfliktsituasjoner i arbeiderklassens historie. I de seinere årgangene som er representert i samlinga, kommer også kvinnelige forfattere med, Solveig Haugan, Åsta Holth og Inger Hagerup.

Interessant er det også å se hvor mange av de seinere kjente forfatterne våre som tidlig i sin karriere leverte bidrag til Arbeidermagasinet, f. eks. Arne Skouen, Aksel Sandemose, Lars Berg, Kåre Holt, Bjørn Rongen, Arthur Omre og sjølsagt Nils Johan Rud.

Språklig og stilistisk er det naturlig nok stor variasjon mellom stoffet hos de forskjellige forfatterne. En del språklig og stilistisk usikkerhet gjør seg gjeldende, men det kanskje mest verdifulle er å se i hvor høy grad dialektbakgrunnen til forfatterne har fått sette sitt preg på novellene.

Det er et verdifullt tiltak av Pax forlag å gi ut denne samlinga av novellestoff fra Arbeidermagasinet. Både burde folk som har opplevd denne perioden i norsk samfunnsutvikling, eller som har fulgt Arbeidermagasinet opp gjennom åra, kunne nikke gjenkjennende; og for yngre lesere er dette en sjanse til å bli kjent med en del av kulturlivet i tretti-åra som vi hittil har hatt vanskelig for å få kjennskap til.

Noveller fra Arbeidermagasinet.
Red. av Irene Iversen.
Pax Bibliotek. Oslo 1975.
183 s. Kr. 42,50.

Kirsti Rønning.

Marie Takvams romandebut

Dansaren er den første romanen til lyrikeren Marie Takvam. Boka tar for seg et vanskelig emne, en kvinnes forhold til en bifil mann og de problemene hun erfarer i samband med dette forholdet.

Boka begynner med at jeg-personen får vite at mannen hun lever sammen med, Fredrik Ankarskiold, har begått sjølmord. Gradvis som i en kriminalroman får vi avdekket bakgrunnen for sjølmordet, alt sett gjennom kvinnas refleksjoner. Boka slutter med hennes opplevelse av gravferda på heimstaden hans i Skåne.

Det beste ved denne romanen er at Marie Takvam på en velsignet fordomsfri og uspekulativ måte klarer å skildre problem knyttet til seksuelt avvik. Den som er ute etter avvikerpornografi, skal heldigvis leite forgjeves i denne boka. Marie Takvam viser at det å være seksuell avviker, er et personlig vanskelig problem som gjør tilværelsen uhyre konfliktfylt for den det gjelder. Når samfunnet omkring avvikeren, venner, bekjente, kolleger på jobben, ikke kan la dette mennesket i fred med sitt problem, men heile tida bryr seg med det og bruker det mot ham, så kan problemet vokse seg så stort at sjølmordet blir den eneste mulige løsninga.

Boka er et krast angrep på dømmesyke og alle de fordommer vi har mot seksuelle avvikere. Sjøl blant sine aller nærmeste møter han forakten for den som er annerledes. Da mora under gravferda får bekref-

telse på det hun lenge må ha ant om sønnens seksuelle legning, mumler hun bortvendt: «Så var det best at det gjekk som det gjekk.»

Mer problematisk i boka er den bakgrunnen Marie Takvam gir Fredrik Ankarsköld, den bifile mannen. Ved å la ham komme fra et degenerert og undergangsdømt svensk adelsmiljø og ved å føre ham inn i et kunstner- og dansermiljø står Marie Takvam i fare for sjøl å understreke folks fordommer om hva slags mennesker som blir bifile. Hele skildringa av heimen og «jenteguttens» oppvekst der virker som en freudiansk oppskrift på hvordan seksuelle avvik kan framkalles. At homofili forekommer i alle andre miljø også, faller ikke leseren inn. Den sosiale sida ved boka ville vært mye sterkere om forfatteren hadde latt Fredrik ha sin bakgrunn i et mindre spesielt miljø.

En annen svakhet er det også at dette svenske overklasse miljøet som virker lite kjent for forfatteren, ikke er overbevisende skildra. Atskillig bedre er skildringa av kunstnermiljøet i Oslo der resten av boka foregår.

Tittelen på romanen, *Dansaren,* viser til den mannen som gjorde Fredrik klar over sin seksuelle legning. Seinere greier ikke Fredrik å fri seg fra denne mannen. Også mellom jeg-personen og denne klart homofile danseren fins det et spenningsforhold som aldri får utløsning. Men det går ikke klart fram av romanen hvorfor forfatteren har villet legge slik vekt på hans rolle som hun gjør ved å la ham gi tittelen til romanen.

Både komposisjonen og stilen bærer preg av at Marie Takvam enå ikke er en erfaren prosaskribent. Teknikken med den retrospektive, opprullende jegfortellinga klarer hun ikke helt å gjennomføre. Den brytes stedvis opp av litt for lange referater andre personer gir av tidligere hendinger.

Likevel er det en lovende og interessant romandebut av en kjent lyriker, og hun har på en fin måte behandlet og trukket fram i lyset et for mange lesere ømtålelig emne.

Maria Takvam: *Dansaren.*
Pax Bibliotek. Oslo 1975.
115 s. Kr. 37,—.

Kirsti Rønning.

Jos mektige språk

«Mitt sleivete språk som ikke var noe språk, men et forvirra oppkok av språket på Fjellet og i Provinsen, ble etterhvert kunst på Skolen.

Man snakker ikke slik, sa de. Ingen snakker slik.

De snakker sånn i Provinsen og på Fjellet, svarte jeg.

Nå må du snakke og skrive slik du gjorde før du flyttet fra Byen, sa de.

Pettern snakka sånn som meg. Men det var bare meg som skreiv sånn.»

Sånn begynner siste kapitlet i *Jo Vendts* debutroman *Graffiti,* ei knallsterk skildring av gutten Jos problematiske oppvekst, på flyttefot gjennom ulike miljø og med usikkerhet i familiebakgrunnen og usikkerhet overfor jamnaldringene. Boka skal væra sterkt sjølbiografisk, og Jo Vendt er forfatterens pseudonym.

Ethvert resymé av det boka forteller må bli ufullstendig, skeivt og urettferdig. For her er det mye mellom linjene, som det heter, og dette er ei historie som i stor grad bæres av en språklig kraft det skal noe til å etterlikne. Temaet har forfattere gitt seg i kast med før. Men det spørs om ikke Jo Vendt har greidd det de fleste har bomma på før, ei sikker = sann språkføring. I *Graffiti* legger han ikke fingra (eller ordlista) imellom for folkemålet. Han går rett på sak, både i det som skildres og i åssen det skildres. Boka er ei ustanselig grensesprengning fra perm til perm: ut av den dominerende konservative skjønnlitterære språktradisjonen til det levende, folkelige språket. Rett ut i virkeligheta: sånn var det, sånn er det, — rått eller ikke rått, tabubelagt eller ikke.

Denne boka er et velsigna fritt og hensynsløst pust, djupt inn og helt ut. Hør her:

Bokas jeg, Jo, er født i 1943. Familien er brutt i stykker. Faren døde i Sachsenhausen; mora er nervøs og sjøloppatt. Jo lever til å begynne med et beskytta liv i Åsen, bydelen med de vellykka, pengesterke folka og de bortskjemte ungene. Der er faren det eneste Jo har å hevde seg med, heltefaren, han som de gravde ned i sanda levendes så bare huet stakk opp, sånn at nazisvina kunne gå og sparke han i nakken, — eller som kommandanten i Sachsenhausen, Eiserne-Gustav, ikke turte se i øya, men måtte skyte bakfra. Sånne historier kan vesle Jo fortelle,

> «og de slo som regel bra ut de kvalme løgnene om disse jævla grossererne og skipsrederne og direktørene og de fine bilene og de nye togene og hva nå de ikke hadde fått til jul, for det fikk de, alt, men fattern var en helt og det tok alltid rotta på dem . . . »

Men sannheta var at faren hadde drikki seg ihjel i Sachsenhausen, på tresprit. Heltehistoriene blei nødvendige løgner for Jo. Han måtte tru på dem, ja, han trudde på dem.

Og han tar dem med seg gjennom gutteåra, fra sted til sted. For mora må flytte, med Jo og med nervene sine. Hu som til å begynne med var ei lovende malerinne, går det nedover med, og hu må snart tegne for ukeblad for å tjene til seg og Jo. Og purseren, den litt veike sørlendingen mora holder seg med. De flytter til Provinsen, til «en leiegård på den gærne sida av Vannet», der innflytterne bodde. Da har Jo alt åtte-ni forskjellige skoler bak seg og trur seg dreven den første dagen på ny skole i Provinsen. Men han blir mobba. For

> «jeg var blåøyd. Vi snakka ikke sånn i Åsen. Der snakka vi et dødfødt reflekterende kansellispråk, uten saft og varme. Jeg hadde språket mot meg, men lærte fort.»

Her møter han Roger og Jonny på Haugen, Kong Finn, Nams og de andre gutta, jamnaldringer av et nytt slag, uten silke, men med grå fattigdom i blikket. De er tøffe. Jo er utafor og vil innafor. Og så skryter han. Men det er ikke nok lenger. Han må *gjøra* noe. Han har skrytt av at han var med i Blackiegjengen i Byen, men er redd når de ligger og skyter biler med luftgevær. Han svikter i den store prøven: å ligge midt i skinnegangen mens toget ramler over. Og han som har fortalt om alle jentene han har liggi med, greier ikke å gjennomføre det første samleiet sitt når Vakre-Marit blir nyssgjerrig og tilbyr han en knull.

Nei, det er ikke lett for Jo. Ikke levde han opp til standarden i Åsen; han var ikke fin nok der. I Provinsen er han «bypusen», sjøl om han prøver alt han kan å væra tøff. Og det er ikke småtterier vi er med Jo og gjengen på. Men en dag kaster han kniv i hælen på en småtass, og så bærer det av sted til Skolen.

På Skolen er det «en blanding av bortskjemte millionærunger, nevrotikere, potensielle forbrytere, særlinger, fysiske og psykiske outsidere, vanlige barn og et enkelt ludder. Noen ble det seinere såkalt folk av. Noen forsvant i en labyrint av institusjoner som

Anstalten, nerveklinikker og siden fengsler.» Lærerne er like spesielle. Jo Vendt skildrer dem alle og miljøet aldeles usentimentalt. Her er ingen falsk fortidsforherligelse. Men liksom virkeligheta er mangfoldig, er skildringa det også; i alt det nedrige som skildres, er det likevel uråd å undertrykke latteren helt.

Graffiti er ei bok om Jo. En av mange unge mennesker uten et trygt holdepunkt i familien når det er behov for varme, trøst og gode råd. En av de stadig flere som ikke får slå rot i noen kultur, men som stadig flytter, skifter miljø og utsettes for stadige kulturkollisjoner, med usikkerhet og identitetsproblem som følge.

Men *Graffiti* handler like mye om silkerampen Kalle og overklassens friheter og råttenskap, om motstykket Pettern, som

«kom fra en annen verden, en verden uten ømhet . . . Kalle sa at Pettern hadde arbeiderhår, fett hår som lå i tjukke striper ned over øra hans».

Og om forbryterspira Gulliksen, om den fysiske taperen Dråpen og ei rekke andre, levende menneskeskjebner. Boka forteller om åssen skolen oppleves som noe møkk, med partiskhet og umenneskelige trekk. Vi møter ulike lærertyper, der noen kanskje er klisjeer, men langt fra alle. Og ikke minst kan vi nikke gjenkjennende til gruppedynamikken mellom de unge, i og utafor klassen. Dermed blir *Graffiti* i stor grad ei nyttig lærebok for voksne, kanskje særlig lærere (?), om åssen mange unge kan ha det: hardt, — om ømhetsbehov, om frustrasjoner og fortrengte følelser, om dumhet og fordommer, om makt og avmakt og klassemotsetninger. Og mye mer.

Slik jeg ser det, har Jo Vendt gjort et direkte snitt inn i Samfunnet og Livet, rått og varmt, utilslørt. Det blir tragisk og komisk på en gang. Jeg kan ikke annet enn å tenke på Salingers «Catcher in the Rye», som har noe av det samme i seg. Og det som bærer denne skildringa, er først og sist *språket*. Jeg har alt nevnt det. Språket er like sant, like ekte, som alt det andre, og må væra det for å gi ekthet og liv til stoffet; for det er en uløselig del av det. Det er Provinsens folkelige tunge, i form som i ordvalg, ispedd arvestykker fra livet i Åsen. Det er folkemålet slik det ofte er nå, inkonsekvent, langt ifra målføregranskerens «tilmåta» utgaver. Vi leser *pannen* og *panna, han* og *ham, øya* og *øynene* om hverandre, ikke fordi forfatteren er sløv, men tvert om, fordi det er sånn mange snakker. Samtidig merker vi de tradisjonelle folkemålsformenes store gjennomslagskraft og dominans: *Panna* og *øya* dominerer; *pannen* og *øynene* er liksom rester som henger igjen.

Så la det være klinkende klart for alle tradisjonalister, bibliotekrensere og bålbrennere: I *Graffiti* tyter det både av faen'er og pikker, diftonger og a-endinger av alle kjønn. Ikke for å terge og bryte ned. Men fordi det *er* sånn i denne barne- og ungdomsverdenen som blir skildra. Så til alle dere andre: Gled dere over et stykke virkelighetsskildring. En guttevirkelighet kan væra så utrulig brutal, og samtidig så øm. Derfor er denne boka det også. Den er graffiti, som sprayboksens desperate skrift over murveggene, men holdt i et kunstgrep som ikke syns. Det er lidli bra gjort.

For alle dem som arbeider for folkemålas rett, for at deres status og bruksrett skal bli større, så folk ikke behøver å skjems over morsmålet sitt, er Jo Vendts roman en ekstra glede og en kraftig stimulans. Pettern, gutten med den slitte genseren og arbeiderhåret, snakka sånn som Jo. *Mange* snakker sånn som Jo. Men det er bare Jo Vendt som skriver sånn — ennå.

Jo Vendt: *Graffiti*. Roman.
Gyldendal, Oslo 1976.
127 s. Kr. 49,50.

Geirr Wiggen.

A-endinger, inntrengermål og dialektene i skolen

Redaktøren vil gjerne gjøre oppmerksom på noen særskilt interessante artikler som er skrivi i det siste. I *Syn og Segn* nr. 8 — 1976 skriver Arne Aarseth om «Når innflyttarmålet vinn». Aarseth er frå Os i Hordaland og er lektor der ved den videregående skolen nå. I 1973 fikk han i stand ei undersøking av utviklinga i Os-målet. I Syn og Segn skriver han om hva for sosiale mekanismer som ligger til grunn for at Bergens-målet nå fortrenger eller vinner innpass i det tradisjonelle Os-målet, og om skilnader i så måte mellom utkant og periferi i kommunen. Det er en lærerik studie av de språksosiale følgene av sentraliseringspolitikken.

Knut Western har en stor artikkel i *Norsk Skoleblad* nr. 44 — 1976 om «A-endinger hos skolebarn i Oslo». Western er for tida språk-konsulent ved Statistisk Sentralbyrå, men gjorde i 1973 en detaljstudie av substantivendindene i Oslo-målet i tilknytning til det større språksosiologiske prosjektet «Talemålsundersøkelsen i Oslo» (1971—76). Den vitskaplige rapporten hans er under utgiving også, og artikkelen i Norsk Skoleblad er derfor en av de første resultatpresentasjonene etter undersøkinga. (Tidligere i haust kom Else Ryens bok *Språk og kjønn* (Novus forlag, Oslo), der bl. a. Western har artikkelen «A-endinger og kjønn».) Westerns undersøking er den mest omfattende vi har over dette emnet. Han jamfører sine resultat med dem dosent Odd Nordland la fram etter en tilsvarende studie i 1953. I Norsk Skoleblad konkluderer han at 1) guttene har flere a-endinger enn jentene, 2) østkantbarna har flere a-endinger enn vestkant-barna, 3) barna i hans undersøking (1973) har flere a-endinger enn dem Nordland undersøkte (1953) og de unge (11-åringene) har flere a-endinger enn de voksne. Western har heile tida tatt omsyn til skillet mellom abstrakter og konkreter.

Dette er interessante og viktige resultat, ikke minst etter vedtaka i Norsk språkråd 9. oktober om å «liberalisere» *en(e)*-endingene fullstendig. Det er synd at omfattende vitskaplige forskningsresultat som Westerns ikke kunne legges fram for språkrådet før vedtak blei fatta der. Som det er blitt nå, har Norsk språkråd faktisk gjort framlegg om endringer i rettskrivinga som går *i motsatt retning* av utviklinga i et stort og innflytelsesrikt talemålsområde. Og det var det ikke meininga språkrådet skulle gjøre, verken ifølge § 1b i Lov om Norsk språkråd eller etter sunn fornuft og demokratisk sinnelag.

La meg i samme slengen oppfordre leserne til å skaffe seg tidsskriftet VENTIL nr. 2 — 1976. Ernst Håkon Jahr skriver der «Om ABC på bygdemål», Andreas Bjørkum om «Skriftleg norskopplæring på målføre eller nær innåt målføret i grunnskulen». Njål Tjeltveit spør «Forsømmer skolen dialektane?», og frå Ivar Trytis hovedfagsavhandling frå 1953 kan vi lese innsiktsfulle iakttakelser om «De irrasjonelle faktorer i språkstriden», ganske uventa frå en mann som nå heilt og fullt går riksmålets ærend. Jeg lurer på om Tryti heilt vedkjenner seg sine snart 25 år gamle avhandling på dette punktet nå. — VENTILs adresse er: VENTIL, postboks 6, Haugenstua, Oslo 9.

gw.

KVEKUA

I Solør og Odalen har det skoti fram eit nytt ugras siste året, kulturmagasinet *Kvekua*. Sia desember 1975 er bladet kommi med fire nummer, kvar på 62 sider. Opplaget pr. blad er 500, og utgivar er det vesle Kongsvingerforlaget BRAK, som blei presentert her i bladet i forrige nummer.

I *Kvekua* skriver menneske (mest unge?) frå heile Solør/Odal-distriktet. Mest er det dikt og forteljingar, men også reportasjar frå kulturhendingar i landsdelen. I nr. 3/76 finner vi t.d. intervju og reportasje frå Kongsvingerfestivalen og frå teatergruppa i ungdomslaget Samhold; i nr. 2/76 kan vi lese om arbeidet for å halde ved like den gamle bydelen Øvrebyen i Kongsvinger. I nr. 1/75 har Juel Stubberud eit interessant referat frå ei undersøking av svenske og norske avisers distribusjon i grensetraktene.

Mye er skrivi på dialekt, meir for kvart nummer, faktisk. I nummer 3/76 slår redaksjonen tilmed fast at *Kvekua* etter kvart skal gå over til å bli eit kulturmagasin skrivi på reine dialekter. Det skal bli artig å følgje med frametter.

Bladet er mye eit dugnadstiltak, liksom alt anna BRAK gir ut. Men likevel kostar det. Og fleire abonnentar vil sikkert vere til hjelp for tiltaket, som for øvrig har fått godord både i ei rekke aviser og i radioen.

Kvekua. Kulturmagasin for Solør/Odal.
Kulturforlaget BRAK, Kongsvinger 1975 —.

gw.

DEIN RARE

Frank *Eriksen* er sosialarbeider og har arbeidd ved Sanderud sjukehus. Nå er han narkotika-konsulent i Solør. Og så skriver han dikt. Debutsamlinga *Dein rare* er ei verssamling på Solørmål som i stor grad har de nervøse og sinnssjuke som tema.

Her har Eriksen sine yrkeserfaringer å bygge på, og for en som ikke har like godt kjennskap til psykiske lidinger, kan det bli vanskelig å vurdere dikta. Her er «Forol»: «Je har vøri hos meinneskja/ ved det veisle hjulet/ i det store maskineriet/ som suger livskræftom/ ut tur kroppen og hjertet/ Je ha sett bror min/ stå som fossil under åpen himmel/ Ailltid færvirret og uta i staind teill/ å bestemme sæ/ Makteslaus og lammet i sin følelse/ tå at nåe haster/ Hain kjinner sæ itte i slækt/ med nåen klassekonflikt/ Da hain fækk brød tå dæm rike/ vart hain aleine med dein ueindelige/ ensomheta/ - - - / Konflikten hass i livet/ er at hain skær dei/ Dei uta å ha lævd.»

Eriksen kan fortelle om ulike forhold som kan skape det såre sinnet, om heimehusmora som ikke tør gi kjenslene og tankene sine uttrykk uten at mannen er ekstra blid; og når ho blir sint, blir mannen sint; og så tør a ikke meir: «Slik læver a på jola her/ Er reidd fær itte å bli færstått/ Prøver haulle ut der a er/ teill onga blir store (og livet gått)». Han skriver om småbrukeren som har sliti seg ut, om sladderen og de skrå blikka etter han som har vært på sjukehuset, om ungdommen som de gamle og slitne ikke kan godta, fordi de ikke har det like stritt. Men først og sist om den sjuke sjøl: «Det skul' itte ha vørti meir dag/ Itte meir seier og nederlag . . .»

Dette er ei sympatisk versesamling. For den skildrer den sinnssjuke som medmenneske. Og om forfatteren ikke har vært like heldig med alle dikta, bidrar dialektbruken til å gjøre stoffet nært og levende.

Frank Eriksen: *Dein rare*.
Verssamling på solørmål. 46 s.
Kulturforlaget BRAK, Kongsvinger 1975.

gw

Utkant og vekstsenter

Jodleby er vekstsenterbyen og Mismær-greinda utkantsamfunnet. Om dem og forholdet mellom dem har 17 mennesker frå Solør og Odal skrivi i boka *Læsebok fær Jodleby & Mismær-greinda*. Forma er dikt, viser og prosatekster, og utgiverne har fått hjelp og velvilje frå meir etablerte forfattere i distriktet, går det fram av forordet.

Utgiverne oppfatter sjøl boka som et bidrag i en kulturpolitisk kamp, der det er om å gjøre å holde i hevd gamle skikker og former, gammalt språk o.l. og understreke verdien i mye av den overleverte lokale arven. Mange er bidraga har dialektform.

De fleste bidragsyterne er ukjente for denne anmelderen. Alderen er høg, over halvparten er over 45 år, og noen er riktig gamle. Oskar *Lindberget* er av de eldste, med tre dikt. Jeg har lyst til å gjengi det lengste i si helhet.

Tause går gutten og faren,
bøid under hver sin bør.
Det er nytt for den yngste karen,
den eldre har gått her før.

Nå skal han trelle i ødet,
gutten på femten år.
Han fikk jo vinen og brødet,
ble signet av presten i går.

De stanser ved Styggbergsknappen.
Den strieste bratta er slutt.
Gubben har lagt fra sig rappen:
— Vi tar oss en pust nå, gutt!

Det gamle bruddet i leggen
varsler om utrygt vær.
Han finner sig støing for ryggen
og strekker de stive knær.

Et steds fra den lappete trøie
han henter en tobakkskrå.
Han tenker — sindig og nøie,
og prater til gutten så:

— Nå er det fyste gongen
du starter til knoget, gutt!
Ja, je au var berre ongen,
— rettnå så er det vel slutt.

Du spurte ista hvad vi tjente,
hvad vi fikk for de mange år.
Je skjønte så godt hvad du mente:
Det var det som vi itte får.

Je drømte som unge gutten
om lønna — en real slant.
Nå lakker det småtт mot slutten,
og drømmen om velstand svant.

Noe je fikk for slitet
med skog som var hard og stygg.
Je veit at det itte var lite:
Det var gikt og en krokete rygg.

Det som je lærte herinne
i blodslit — i trange kår —
legg dig nå det på minne,
det er eineste arven du får!

Det er troen på massens krefter!
Den har herdet fler enn din far.
Det er veikhet som marsjen vår hefter!
Bli en reinskåret skogenes kar!

Slik er det nå, slitet for brødet!
Je syns du må vite det nå - -
Men skal vi nå koia i ødet,
så er det på tia å gå.

Konkrete erfaringer i ei tradisjonell versform. Jeg lurer på om det lever en verskultur mellom skogsarbeidere, som bare i liten grad er kommi på prent? — Hans *Børli* er av dem som har tatt skogen med seg når han har gått ut over den. I denne boka har han fire dikt. «Som sommernatta» heter ett: «Denne hovmodige profil/ av ansiktet til En/ som alltid vender seg bort/ når lauvet og hjertene skjelver./ Denne likegyldighet/ fjernt smilende/ stor/ som sommernatta/ rundt et muselik i skogen./ Stort og kaldt er rommet/ etter alle de døde./ To skritt bak deg/ er du ikke til.»

Læsebok . . . vitner om stor entusiasme og tru på det lokale kulturlivet. De mange bidraga, frå Hernes til Eidskog og Ringerike, viser at grobotnen er der. Folk har sans for å skrive dikt, forteljinger og skuespill.

Et prisverdig tiltak og et leseverdig resultat!

Læsebok fær Jodleby & Mismærgreinda.
Dikt og prosa fra Solør/Odal. 98 s.
Kulturforlaget BRAK, Kongsvinger 1975. *gw.*

Mann, kvinne og folk

En liten kommentar til Geirr Wiggens refleksjoner over sammensetninger med *-mann* (i omtale av «Norsk stadnamnleksikon» i nr. 3/76):

Om bare folk flest ble klar over at sammensetningene med *-mann* = menneske har vi hatt i Norge siden vikingtida, skulle denne bruken kanskje virke mindre diskriminerende. Samme opprinnelse har da også det ubestemte og helt nøytrale pronomenet *man* (nå litt for ofte erstattet av *en*). Vi tenker ikke på kjønn ved ord som *sidemann, overmann, oppmann,* og burde ikke gjøre det ved *formann, varamann, fylkesmann, styrmann.* Jeg har sett en kvinnelig telegrafist betegne seg selv som sjømann, og når vi sier vi *nordmenn,* er det så visste ikke bare menn vi har i tankene. Vi vet også godt at de fleste franskmenn som er kristne, er katolikker, og mener ikke bare menn. De fleste franskmenn er jo kvinner! Vi kan vel også for tydelighets skyld si de fleste franske.

Sammensetninger som *skiensmann* har naturlige pendenter som *skiensdame,* i flertall *skiensfolk. Bymann, bydame, byfolk.*

Sammensetninger med *-kvinne* fikk vi vel først i *yrkeskvinne* og *kvinnesakskvinne,* foruten selvsagt *barselkvinne,* og i disse forbindelser er *-kvinne* enerådende, selv om en nok iblant kan se og høre *kvinnesaksmann* brukt litt spøkefullt. De nye ordene *forkvinne, varakvinne, sjøkvinne* er egentlig ikke nødvendige. For tydelighets skyld kan jo også sies f.eks. *kvinnelig sendemann, fylkesmann, styrmann, formann* osv. om nødvendig, som *mannlig jordmor* om det blir aktuelt. Sammenlign også engelsk *woman* av *wifman* = kvinnemenneske!

Arne S. Jakobsen.

Abonner på SPRÅKLIG SAMLING!

Hurra for Vibeke og Geir!

Barnehavelærerinnen *Vibeke Sæther* og skuespilleren *Geir Børresen* er programledere for den populære serien *Lekestue* i barne-TV .Programmet kommer med nytt innslag hver tirsdag eftermiddag, og hver torsdag eftermiddag sendes det i reprise.

Her får vi endelig høre et levende riksmål i munter utfoldelse. Bare nu og da griper Børresen og Sæther til en mer «folkelig» ordform, som «krydder» og stilistisk virkemiddel nærmest, når aftenens eventyr blir lest. I sin rette sammenheng kan jo også folkelig sprog være morsomt.

Særlig fortjener Vibeke Sæther honnør for sin konsekvente riksmålstale. Hun plumper såvisst ikke utidig uti det nu så populære «folkemål», noe Geir Børresen dessverre ennu er i stand til. (Men vi må huske på at dette er unge mennesker, og visse bommerter er vel ikke til å unngå, når man tenker på den forferdelige samnorsk-propaganda som de unge så altfor lenge har måttet tåle i sin skolegang.)

Jeg skal gi et eksempel. Den 17. og 19. august iår kom f.eks. Geir Børresen i skade for å si *sju* under innlæringen av tallene (som er en fast post i hvert program), men han kom altialt helskinnet ut av programmet sett under ett (f. eks. *tallene, nyvasket, klokken, fiskeben, lekestuen, en lekemus* og *en and).* Vibeke Sæther efterlot imidlertid ikke tvil om hvor hun hører hjemme. Ikke ett a-verb, bare *nøstet, rotet, veltet, vugget* og *laget* (riktignok med *g* og ikke *v,* men det får så være. Også hun er jo svært ung). Bortsett fra i *bena,* som jo er tillatt ifølge riksmålsordlisten, slapp hun ikke til en eneste av de plagsomme a-ene i substantivene; her var kun tale om *kurven/ en kurv, solen/ en sol, hånden, boken, døren, stuen, melkekannen, trappen, trinnene, sengen, muggen, en trosse, en skute* og *en saks.* En nydelse å høre på. Nei, forresten: *Skuta,* sa hun en gang. På mig og min familie kom det så bardus at vi formelig skvatt i været der vi satt. Jeg går ut ifra at frk. Sæther ble like overrasket selv, da hun hørte hva som unnslapp henne.

Sproget i *Lekestuen* er, med visse unntagelser, et glimrende eksempel for norske barn. Vi slipper å være på vakt mot de nedbrytende og stygge, ja, rett ut gale såkalte «folkemålsformer». A'er og tykke l'er har vi likevel for meget av.

Lekestuen når ut til barn over hele landet. Det er godt å være vidne til at våre *gode* sproglige tradisjoner, som så altfor lenge har måttet leve isolert i byenes bedre vestkant og enkelte dannede enklaver utover i provinsen, endelig får virke i videre kretser.

Hurra for Vibeke og Geir!

Trofast riksmålsvenn,
1310 Blommenholm.

LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Postboks 636, Sentrum Oslo 1.
Medlemspenger, kr. 30,— pr. år.
Postgiro 16 378.

Leiar: Geirr Wiggen,
Boks 80,
2297 Jømna.

Grunnlag for 60 lokallag

I sentralstyret ajourfører vi nå medlemskartoteket og abonnentlistene i Landslaget. En av grunnene har vært at vi ville se hva slags grunnlag vi har blant medlemmene til å opprette lokallag.

I Landslagets første år blei det stifta lokallag ei rekke steder i landet, men seinere gikk organisasjonen over til ei ordning med direkte, individuellt medlemsskap. Denne omlegginga hang sjølsagt sammen med den nedgangen i medlemstallet og i aktivitet som Landslaget opplevde mot slutten av sekstitallet og inn i syttiåra. Når kreftene blei mindre, var det om å gjøre ikke å spre dem for mye.

Men nå har utviklinga snudd igjen. Vi opplever en ny samnorsk-entusiasme, som henger sammen med den allmenne oppvurderinga av folkemåla og en større sosial bevissthet. Det gjelder ikke minst blant ungdommen. Og Landslaget har fått nye medlemmer og abonnenter. Derfor har sentralstyret undersøkt hvor medlemmene holder til og om det er tallmessig grunnlag for å opprette lokallag igjen.

Det er det: Det burde — reint tallmessig — være grunnlag for om lag *60 lokallag* i øyeblikket! Enda de aller fleste medlemmene bor spredt og for seg sjøl, er det faktisk så mange steder.

Nå må vi sjølsagt ta omsyn til ulike personlige forhold, som vi i sentralstyret ikke har oversyn over. Noen kan vanskelig ta del i lagsarbeid. Men om vi greidde å få i sving *noen* lag med det første og så auka tallet etter hvert, ville mye være vunni. Får vi først noen lag, som iallfall kan spre bladet, svare på folkemålsfiendtlige innlegg og kanskje sjøl også skrive litt i lokalavisene, og holde sentralstyret orientert om hva som skjer lokalt, så får det snart ringvirkninger. Det språkpolitiske og allmennkulturelle klimaet er gunstig for en aktiv samnorsk-politikk nå.

Vi i sentralstyret vil i løpet av våren -77 skrive til medlemmene der det er mange nok på et sted, for å be dem kontakte hverandre og danne lokallag, om ikke anna, så iallfall for å spre bladet. Lokallaga kan også få tilsendt studiemateriale om den norske språksituasjonen og språkpolitikken.

Om noen medlemmer skulle føle seg snytt fordi de ikke blir kontakta, er det ingen grunn til det. Det betyr bare at det er få medlemmer på vedkommendes heimplass ennå. De kan i så fall skrive til formannen eller redaktøren og be om medlemsoversikt for sitt bosted eller be om ekstra eksemplar av bladet til utdeling på stedet.

Lokallagsarbeidet skulle ikke være stor belastning for de fleste av oss. Å ta ei postkasse-runde med bladet 4 ganger i året må være et *lite* løft for denne viktige saka i norsk kulturliv: **å sikre folkemåla status og tryggheit i ett samlende skriftspråk som er rotfesta i dem.** Det har med vår utfoldelse som mennesker å gjøre. Vi skal kunne uttrykke oss fritt og trygt uten å måtte skjele til et høgstatusmål som ikke er vårt eige. Det er et viktig arbeid å skape grunnlaget for at hver og en, uansett hvor han/ho hører heime, skal kunne skrive og snakke uten å føle seg klosset, dum eller udanna.

Ta initiativet og dann lokallag!
Fram for folkemålet!

By og land — hand i hand!

HEGLAND TRYKKERI — FL.FJORD